

Становище

на проф. д.ф.н. Иван Добрев, член-кор. на БАН, определен за член на научно жури, което да осъществи процедура за присъждане на образователната и научна степен “доктор” на Димитър Пеев Димиров в Област на висше образование 2. Хуманитарни науки. Професионално направление : 2.1 Филология. Научна специалност : Български език (Старобългарския език)

Тема на дисертацията :

Славянската версия на Йосиф Флавий в контекста на Архивския хронограф

На 231 маш. стр., които включват списък на използваните ръкописи (основните са 10 на брой), както и списък на използваната богата библиография, докторантът е изложил, подробно и систематично, своите наблюдения над 1. текстовата традиция на “Юдейската война” от Йосиф Флавий в старата славянска литратура и 2. позицията на това съчинение в сборници от типа на т. нар. Архивски хронограф. Освен над личността на автора Йосиф Флавий и над текстовата традиция на посоченото съчинение в славянския православен свят Димитър Пеев се е съсредоточил методично и настойчиво и над особеностите на превода на Юдейската война, но най-вече над лексикалната характеристика на славянската версия. Специално е разгледана “Юдейската война” в контекста на Архивския хронограф. Това е направено, за да се изяснят идейните съображения на съставителя. Целта е литературно-идеологическата концепция да бъде превърната в довод и основание на разсъждението къде, кога и защо е бил извършен преводът. В тази посока са и най-големите изследователски успехи на дисертанта.

Основните приноси на Димитър Пеев, на гребена на една практически непрекъсната славистична дискусия с поне осемдесетгодишна давност, са в две насоки: 1. В областта на лексикалната диагностика и 2. В областта на българската държавна идеология, към която са се придържали съставителите на българския преводен хронограф. Ще се спра накратко на всяка една от насоките.

Насока 1. В областта на лексикалната диагностика са обсъдени множество “типични” старобългарски или “типични” староруски думи в превода на “Юдейската война”, въз основа на които трябва да се решава въпросът за езиковата характеристика на протографа. Една от тезите, не единствена, но по всичко изглежда в наше време приемлива (но не и в руската наука) и дори меродавна, е, че първоначалният превод на “Юдейската война” е бил старобългарски, но че впоследствие той е бил подложен на силна русификация.

Главен недостатък на това разсъждение, което се нуждае от още аргументи извън посоченото в дисертацията, е липсата на успоредни примери за радикална русификация на български протографи в руската книжовна традиция — Остромировото евангелие, Цар-Симеоновият сборник, Пандектите на Антиох и т. н. и т. н. не са русифицирани до такава степен, че да поставят под съмнение и дори под пълно отрицание своята старобългарска основа, какъвто е случаят с превода на “Юдейската война”. Едно е русификацията на текста при преписването и редактирането му, друго е исторически неизбежната русификация на книжовните съзнания, постепенното и противоречиво освобождаване през вековете от старобългарската норма, което в различна степен е настъпило в литературна Русия. Тамошните литературни дейци са се стремили да бъдат в културните рамки на традицията, в основата си старобългарска по език, но това невинаги им се е отдавало в еднаква степен и те са въвеждали и установявали своя собствена иновационна норма, за която нямаме ясна представа. Появило се е семейство книжовни “езичета”, които нито са единни по характеристики, нито са в еднакво “староруски”, респ. “старославянски”. Доколкото ми е известно, досега не са били системно проучвани морфологичните, лексикалните, синтактичните “старобългаризми” в оригиналните руски литературни съчинения от XI-XII в., в които не е трудно да се открият и “набедени българизми”, т. е. особености, които не са проникнали чрез протографа, а са създадени на руска почва. Староруският продължава да бъде “староцърковнославянски” с опорен паметник Остромировото евангелие, а това скъсява и изкривява филологическия хоризонт. Съмненията ми в единствеността на избрания път в част от случаите не са пречка да се присъединя към декларацията на Димитър Пеев в справка за приносите в дисертацията, че трудът му е първото монографично изследване върху славянската версия на Юдейската война на Йосиф Флавий в България. Крайно време беше да се чуе и едно публикувано, макар и отчасти, българско мнение, за което западната наука нехае и спрямо което източноправославната наука е предубедена.

Насока 2. Висока оценка заслужава тезата на дисертанта, че Флавиевият текст е превърнат в част от системата прообрази, предричащи възкачването на българския цар Симеон на престола на вселенските владетели. Убедителна е и обяснителната схема, в което е разяснено мястото на Заглавката на Григорий, глосата на Ахил и мирмидонците-българи от 5. Книга на Хрониката на Малала и глосата за даките-българи от 2 книга на “Юдейската война”. В тази схема съвременният изследовател, според Димитър Пеев, може да види опорните точки на царската идеология на Симеон. Извън

строгите граници на темата “Славянския превод на юдейската война”, но в несъмнена връзка в нея, е обяснението на мястото на “Именника на българските канове” в “Елинския летописец” като своеобразно придържане към идеологическата схема на българската държава по времето на цар Петър — в съображенията на дисертанта владетелската парадигма на Симеон и Петър се гради на библейските книги Царства и свързва появата на българите в свещената история с управлението на цар Давид.

Димитър Пеев поставя под съмнение честите твърдения, че преводът на славянската версия на “Юдейската война” е руски. Изучавал съм текста по изданието на Истрин преди много години и продължавам да мисля, че въпросът е все още далеч от своето окончателно приключване. Приведените от дисертанта лингвистични доводи са значими и интересни и руската филологическа мисъл е длъжна да се съобразява с тях, но нито един от тях няма решаващо значение. Извънредно важни са обаче въведените за пръв път от дисертанта идеологически съображения по повод състава на протографа на Архивския потограф. И тук се появява въпросът не е ли било възможно в Русия да е бил създаден втори по ред, по-късен превод на “Юдейската война”, с който отпосле да се замени старобългарският текст в протографа на Архивския хронограф.

Във всички случаи ползата от изследователските усилия на дисертанта е несъмнена. Това определя и цялостното ми безрезервно положително отношение към представения труд. Убеден в неговите високи качества, предлагам на Димитър Пеев Димитров да бъде присъдена образователната и научна степен “доктор”.

12. 08. 2016

София

проф. Ив. Добрев